

Un expressiu autoretrat de Joan Orihuel.

Joan Orihuel, pintor de la postguerra

Josep Clara

L'estiu passat ens va arribar la notícia que el pintor Joan Orihuel i Barta havia mort a l'Argentina. Atès que la seva obra va omplir un decenni complet de la vida artística de Girona, ens sembla oportú de recordar i de valorar la personalitat de l'artista i el treball polifacètic que llegà a la ciutat de la postguerra.

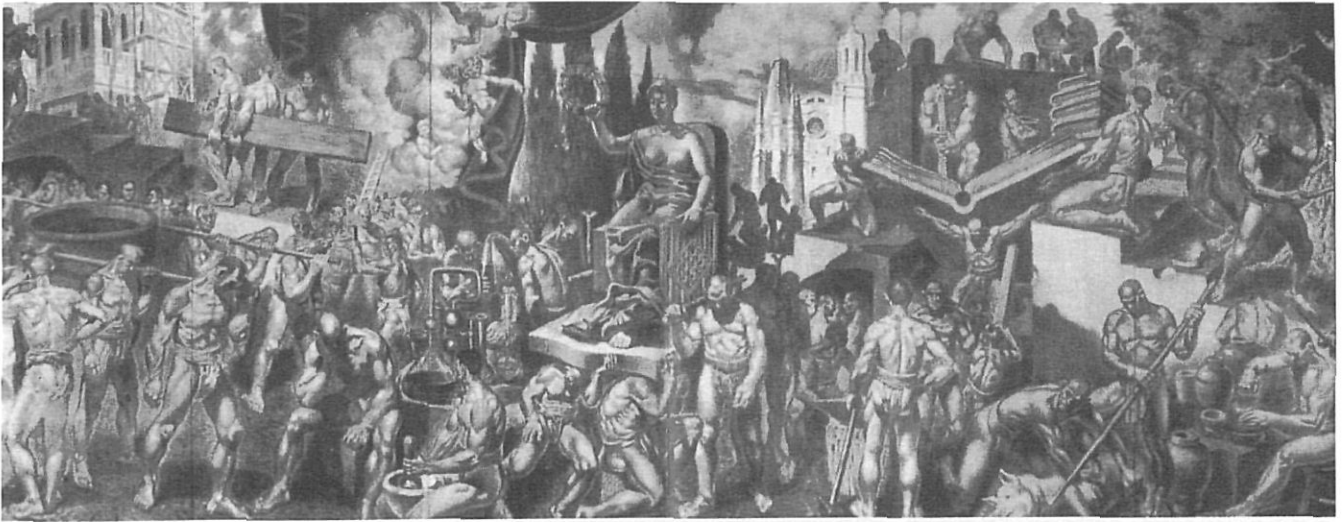
Gironí d'adopció

Orihuel va néixer a Barcelona l'octubre de 1907. El seu pare, Antoni Orihuel i Bagdal, era valencià; la seva mare, Mercè Barta i Prats, de Barcelona. Ell mateix contava que ja de petit va destacar entre els companys de classe per una predisposició especial al dibuix. Però, tot i que va cursar estudis a l'Escola de Belles Arts de Barcelona i

fou deixeble de Marès, Tenas i Clarasó, no podem consignar que els seus inicis en el món de l'art li fossin fàcils. Orihuel va ser, inicialment, un pintor de parets, un treballador de l'empresa Pujadas i Llobet, contractistes d'obres.

Pujadas, va ser, justament, qui l'aconsellà que prosseguís la formació en el camp artístic. «Ya en 1928 –recordarà el pintor–, Don Ramón Pujadas Güell, para el cual hay siempre en mi corazón un recuerdo de rendida gratitud, me pensionó para ampliar mis estudios en París, Florencia y Madrid, proporcionándome con ello la ocasión para ponerme en contacto con Rusiñol, Fabregat, Maifrén y Calsina, de quienes recibí aleccionadores consejos que juntamente con el estudio de las obras de los grandes maestros de la pintura completaron mi bagaje» (1).

En el cas de Madrid, sembla que el museu del Prado fou el lloc on va aprendre

Mural que presideix
el Saló d'Actes de la Cambra
de Comerç de Girona

de prop la manera de fer dels clàssics castellans i dels grans mestres de la pintura en general. No hem pogut verificar, en canvi, i el fet ens sembla una certa exageració, que Orihuel fos —com ho afirma un diccionari d'artistes— «pintor de càmera del Ministerio de Justicia de Madrid, profesor de la Escuela de Bellas Artes y catedrático del Instituto Nacional de Bellas Artes» (2).

Allò cert és que l'arribada de l'artista a les terres gironines fou una conseqüència de la guerra civil. Fugint de la ciutat de Barcelona s'instal·là primerament a Lloret de Mar, on va fundar i dirigir una mena d'escola d'arts i oficis, a la qual concorregueren més de vint alumnes. Segons que ha pogut documentar Joan Domènech, el pintor impulsà diverses exposicions d'aquells deixebles i del mateix artista durant els anys 1937 i 1938 (3).

A la vila marinera es casà també, l'any 1938, amb Consol Fors i Oliver —nascuda a Girona el 1910—, germana del farmacèutic local, amb la qual va tenir tres fills: Lluís (1938), Jordi (1941) i Narcís (1942).

Ja durant el període bèl·lic, en ser mobilitzada la seva lleva, el 1938, Orihuel hagué de traslladar-se a Girona. Llavors va treballar en el servei de propaganda de la Generalitat.

L'any 1939 el trobem definitivament establert a la ciutat dels rius, concretament en un pis de la carretera de Santa Eugènia, ben a prop de la plaça del Marquès de Camps.

Fins el 1950, en què va decidir-se per anar a l'Argentina, Girona fou la seva ciutat adoptiva, la qual tingué sempre present en el record, ja que va proporcionar-li l'escalfor necessària i la plataforma per consolidar-se en el camp de l'art.

Un repertori útil

Segons un anunci publicitari aparegut al diari *El Pirineo* (18 de setembre de 1939), Orihuel ofería un camp ampli i variat de serveis. La llista és llarga (4), però serveix per aproximar-nos a la personalitat de l'artista:

Dibujante comercial
Dibujante artístico
Dibujante industrial
Artista decorador
Orientista decorativo
Fresquista
Pintor mural
Il·lustrador
Cartelista
Artista pintor
Projectista arquitectónico
Litógrafo

Decorador de interiores

Escultor

Retratista al óleo

Restaurador de imágenes sagradas

Restaurador de arte plástico

Entre el 1939 i el 1950 Orihuel va presentar a Girona una desena d'exposicions i la seva obra circulà entre la burgesia local. Així guarden quadres seus, entre altres famílies, les dels Bosch, Sarasa, Pla, Ordís, Quintana, Mota, Colomer, Vila, Salvatella, Masramon, Steegmann, etc. i entitats com la clínica l'Esperança, el Col·legi Oficial de Farmacèutics o la Cambra de Comerç.

Orihuel va servir també l'Església en una etapa de reconstrucció de temples, com ho palesen les seves aportacions de Canet d'Adri, Casa Missió de Banyoles o Sarrià de Dalt.

Com a il·lustrador d'*El Pirineo* desenvolupà també tota la simbologia del nou Estat, amb un llenguatge que recorda encara el del temps bèl·lic. El mateix to conserven els cartells publicitaris destinats a anunciar les Fires i Festes de Sant Narcís dels anys 1943, 1944 i 1950.

Més enllà, però, de l'activitat personal en les realitzacions plàstiques, resoltes sempre amb una competència tècnica indiscutible, cal valorar d'una

Tres dibuixos d'Orihuel per a El Pirineo de 1939 i 1940.

manera singular la seva escola d'art, que fou un bressol d'artistes, l'empremta més efectiva del pas d'Orihuel per Girona, ja que les seves classes foren el punt de partida perquè es desenvolupessin personalitats com les d'Emília Xargay, Torres Monsó, Enric Marquès, Casellas, etc. i molts d'altres hi trobessin l'estímul necessari per perfeccionar-se en el dibuix i la pintura: Espinosa, Sánchez Fernández, Marian Oliver, Miquel Casadevall, Joan Riu, etc.

Judicis de valor

En una ciutat provinciana i grisa, reclosa i controlada, com ho fou la Girona de la postguerra, Orihuel va ser un home estimat i valorat positivament. El fet que cobria un camp extens d'oferta especialitzada va distingir-lo, a més a més, dels altres pintors de l'època, i li donà una superioritat manifesta.

Des del punt de vista de la crítica local, doncs, la seva producció va merèixer comentaris elogiosos força unànimes. Així Joaquim Pla i Cargol, que l'any 1939 distingia tres modalitats en la pintura del nostre personatge —clàssica, modernitzant i preciosista—, escrivia que «en su obra se admira al pintor bregado en copias de buenas pinturas: es un notable colorista y un excelente dibujante y constructor de conjuntos» (5).

Mossèn Carles de Bolòs (amb ini-

cials o amb el pseudònim d'Argos), per la seva banda, va ser tanmateix qui lloà més repetidament l'obra del pintor barceloní. Vegem-ne un parell de mostres.

La primera glossa correspon a la ressenya d'un tríptic de tres grans pintures murals per a l'església de Sarrià de Dalt: «El Sr. Orihuel sirviéndose como modelo de personas de la misma localidad ha pintado tres obras excelentes, de clásico sabor y con aquella corrección y reciedumbre de líneas que caracteriza su arte; lo mismo la composición que el colorido contribuyen a dar vida y dignidad a las escenas representadas, las cuales por su movimiento no están exentas de dificultades» (6).

La segona comenta també una obra de caire religiós —un oli de grans dimensions que representava la verge del Carme destinada a un altar de la Casa Missió de Banyoles: «La habilidad pictórica de Orihuel ha salido airosa en esta obra de carácter religioso que por sus grandes proporciones debía ofrecer sin duda sin dificultades. (...) El virtuosismo de nuestro pintor le ha permitido adornar las imágenes con sendas coronas de orfebrería que enriquecen el conjunto y le atribuyen carácter conforme al destino que ha de tener. El colorido y la línea se mantienen en la más correcta discreción, sin estridencias de ningún género, logrando el pintor imprimir un innegable sello personal a la obra sin apartarse de los cánones clásicos que en el arte religioso son por lo común algo intangible» (7).

Tanmateix, fora de l'àmbit gironí, la crítica esdevingué menys favorable i més exigent, i a voltes adoptà un caire fins i tot molt sever. El ressò d'una anàlisi més rigorosa és així mateix present en un comentari de J. Martinell, aparegut a Girona el 1941, on es diuen coses com aquestes: «Hay en la pintura religiosa de Orihuel una preocupación demasiado trascendentalista. Esos santos de rostro iluminado que emergen del fondo oscuro ¿no dan una ilusión de figuras ya revividas? En una palabra, Orihuel no hace más que repetir lo que la escuela española de pintura ha dicho de una manera difícilmente superable (...) no es que Orihuel carezca de personalidad, como afirma demasiado ligeramente algún crítico barcelonés, sino que su actual pintura en general aparece despersonalizada (...) no se ha encontrado a sí mismo, pero (...) le sobran posibilidades para afirmar su verdadera personalidad y decimos su palabra definitiva» (8).

I precisament amb aquest tipus de judici negatiu ha passat Orihuel a la història de l'art català del segle XX. Diu així Francesc Miralles: «No posseïa originalitat sinó un ample ventall de recursos que li permetien de realitzar una composició mural al més pur estil Sert com fer una perfecta reproducció de qualsevol clàssic espanyol del segle disset. Abans de marxar a l'Argentina, va inundar el mercat gironí d'obres ben resoltes tècnicament, que no tenien cap interès artístic» (9).

Orihuel apaga l'espelma del pastís el dia del seu vuitantè aniversari.

Una de les darreres fotografies de Joan Orihuel.

Cartell de les Fires de 1943, obra característica d'Orihuel.

A tall de conclusió

Orihuel confessava el 1941 que s'havia iniciat en la pintura sota la influència de l'escola impressionista, però que aleshores sentia més predilecció pel classicisme, de manera que es declarava un entusiasta de Goya, Ribera, Zurbarán i Murillo. De fet, la seva obra recorda aquests noms i també els de Nonell i Sert, i mostra ben palesament el predomini de la tècnica sobre el sentiment o l'expressió personal.

Però, en el context de la Girona de la postguerra –on igualment es movien i pretenien fer-se un lloc pintors com Pere Perpiñà, Tapiola, Pere Planells, Varés, Roca Delpech, Portas...–, el seu pas i estada a la ciutat durant un decenni resultà d'una utilitat evident. Cartells, retrats, murals, paisatges urbans, rurals i marins, il·lustracions en diaris i programes, l'interès per la docència... conformaren un llegat prou copiós i polifacètic, que –malgrat tot– cal valorar positivament. Com va escriure un dels seus deixebles, «era un projecte difícil, el d'Orihuel, un projecte de realització artística carregat de força dosis de megalomania». Tanmateix «la seva inquietud, la seva ambició, el caràcter extrovertit del personatge interpretant el paper d'artista en

aquella Girona ultraprovinciana, no podien passar despercebuts. Ni deixar de produir els seus efectes» (10).

Des d'una perspectiva de quaranta anys, a hores d'ara, no podem deixar de consignar l'admiració que sentim pel dibuix i la composició del mural de la Cambra de Comerç o per la densitat que envolta alguns dels paisatges gironins –com el de la façana principal de la catedral–, capaços d'interpel·lar la nostra sensibilitat per la tendresa o el dramatismes que contenen.

Per tot plegat, doncs, el nom d'Orihuel mereix un lloc no secundari en la història de l'art gironí, i més si aquesta té present l'aspecte global de l'artista, i en valora totes les conseqüències.

Josep Clara és historiador.

NOTES

1. L.B. «Nuestros artistas. Juan Orihuel», dins *El Pirineo*, 14 d'abril de 1941.
2. *Enciclopedia del Arte de América*, Buenos Aires, Omega, 1968. Article reproduït a *Exposició Homenatge a Joan Orihuel*, catàleg publicat per l'Ajuntament de Girona el 1983.
3. J. DOMÈNECH i MONER. «El món de la pintura a Lloret». Oposcle-programa de la V Fira de Dibuix i Foto (DIF'85), Lloret, 1985.
4. Era més modest l'anunci aparegut el 24 de juny del mateix any: «Arte. Restauración de imágenes. Panós secrativos. Pintura religiosa. Frescos decorativos».
5. J. PLA. «Exposición Provincial de Bellas Artes», dins *El Pirineo*, 4 de novembre de 1939.
6. C.B. «Pinturas de Orihuel en Sarrià de Dalí», dins *El Pirineo*, 7 de setembre de 1942.
7. «Una pintura de Orihuel», dins *Los Sitios*, 7 de setembre de 1948.
8. J. MARTINELL. «La actual pintura de Orihuel», dins *El Pirineo*, 22 d'octubre de 1941.
9. F. MIRALLES. *L'època de les avantguardes, 1917-1970*. Vol. VIII de la *Història de l'Art Català*, Barcelona, Edicions 62, 1983, pàg. 185.
10. E. MARQUÈS i RIBALTA. «L'homenatge al pintor Joan Orihuel», dins *El Punt Diari*, 27 de febrer de 1983, pàg. 7.